Meetnet Bever en Otter

In het voorjaar van 2012 heeft het Bureau van de Zoogdiervereniging de opdracht van het ministerie van EZ gekregen om verspreidinggegevens over bever en otter te verzamelen.

Meetnet over Nederland uitgerold
In drie jaar tijd werden alle waterschappen benaderd om deel te nemen aan het verzamelen van bevergegevens en het doorgeven van ottersporen in nieuwe gebieden. Alle waterschappen hebben aangegeven mee te willen werken, waarmee sinds 2014 heel Nederland door het meetnet wordt gedekt.

Inventarisatie bever
Sporen van bever (vraatsporen, geurmerken, burchten, holen, legers, dammen, beverkanalen) zijn doorgaans goed te herkennen en gemakkelijk te vinden. Een aantal leden van CaLutra volgt al enkele jaren 'hun bevers'. Daarnaast leveren de medewerkers van de waterschappen gegevens, want zij kunnen relatief eenvoudig en zonder grote tijdsinspanning achterhalen waar bevers voorkomen.

Inventarisatie otter
Hoe anders is dit voor de otter. De sporen van de otter (vraatsporen, uitwerpselen, holen, glijbanen) zijn doorgaans veel lastiger te vinden en herkennen dan sporen van de bever. Bij de otter zou het de medewerkers van de waterschappen veel tijd kosten om een compleet beeld van de verspreiding binnen hun werkgebied te verkrijgen.

De waterschapsmedewerker kan wel fungeren als 'waakhond' om te achterhalen of er überhaupt otters aanwezig zijn. Treft een medewerker sporen van otter aan op tot dan toe onbekende locaties, dan zal het waterschap het Bureau van de Zoogdiervereniging inlichten, dat vervolgens contact opneemt met CaLutra om met behulp van haar leden via gerichte inventarisatie duidelijk te krijgen van welk deel van een watersysteem de otters gebruik maken.

Ottercursus en handleiding
Om mensen te leren hoe ze ottersporen kunnen herkennen zijn in de winter van 2013/2014 vier ottercursussen gegeven door Freek Niewold. In totaal hebben ruim 50 personen deze cursus gevolgd. Inmiddels is er zoveel kennis binnen het meetnet dat nieuwe deelnemers opgeleid kunnen worden door mee te lopen met deelnemers die al langer mee doen. Om ervoor te zorgen dat iedereen op de juiste wijze inventariseert is in 2012 een handleiding samengesteld die te downloaden is van onze website.

Verspreiding bever
In figuur 1 staat de verspreiding van de bever weergegeven op het niveau van 5x5 kmhokken tot en met 2013. Het grootste deel van de bevers leeft in en rond de uitzetgebieden Biesbosch, Flevoland (ontsnapt vanaf 1991 en bijgezet in 1996), Limburgse Maasvallei (vanuit buitenland binnengezwommen vanaf 1992 en bijgezet in 2002/2004), Gelderse Poort (vanaf 1994), en Drenthe/Groningen (vanaf

2008). Vanuit deze uitzetgebieden wordt met name het rivierengebied bevolkt. In Limburg bezetten de bevers steeds meer beeksystemen. Zo wordt de Geul, met enkele onderbrekingen, tot aan de Belgische grens door bevers bevolkt. Opvallende uitbreiding heeft plaatsgevonden in Drenthe en op de grens van Limburg en Brabant. Inmiddels staan de bevers ook op de drempel van Zeeland. Daarnaast doken er in 2013 bevers op in Twente (Buurserbeek) en Brabant (Dommel). Van de bever in Twente zijn foto's beschikbaar, maar daarna is er niets meer van het dier vernomen.
In 2014 is er weer een bever opgedoken in Friesland (ook in 2011, maar weggevangen) en ook langs de Vecht in het oosten van Overijssel dook een bever op.

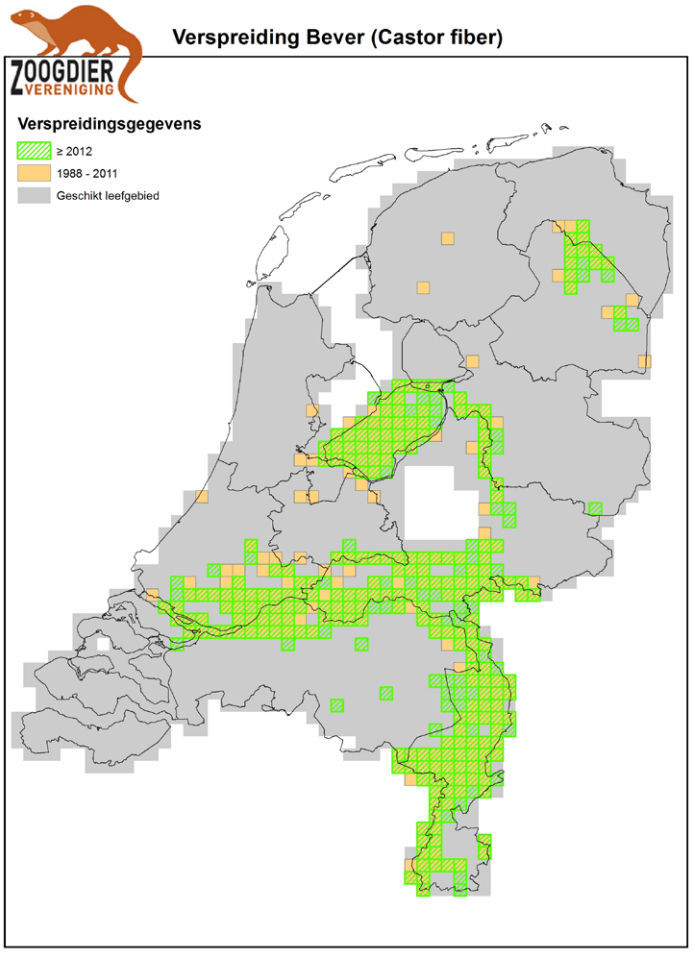

Figuur 1: Verspreiding van bever in de periode 1988-2013 op 5*5 km-hok niveau.

Toename in verspreiding bever

De toename in het aantal kilometerhokken met beversporen is opvallend (figuur 2).
Daaruit komt goed naar voren dat de bever toeneemt in verspreiding. Het ontbreken van de jaren 2009 en 2010 heeft te maken met een verminderde opgave van hokken met beversporen en is daarom weggelaten. De start van het meetnet in 2012 (gegevens verzameld over 2011) is ook duidelijk herkenbaar. Vanwege de toename in het aantal hokken met sporen mag aangenomen worden dat ook het aantal dieren toeneemt. Aangezien in grote delen van Nederland nog geschikt habitat aanwezig is, wordt verwacht dat de groei in verspreiding (en dus aantallen) verder doorzet. Dankzij herinrichting van beeksystemen en natuurontwikkeling wordt het landschap zelfs steeds geschikter voor bevers.

Limburg is de provincie waar de meeste kilometerhokken met sporen van bevers aan te treffen zijn (figuur 3). Andere provincies met veel bevers zijn Gelderland, Flevoland, Noord-Brabant en Zuid-Holland. De toename over de laatste drie jaar is het grootst in Gelderland. Alleen in Zeeland, Noord-Holland en Friesland kwamen in 2013 geen bevers voor. Zoals eerder aangegeven is er in 2014 een bever opgedoken in Friesland. Het is slechts een kwestie van enkele jaren voordat de bever in alle provincies vaste voet aan de grond heeft.

Verspreiding otter

In figuur 4 staat de verspreiding van de otter weergegeven op het niveau van 5x5 kmhokken van 2002 tot en met begin 2014. De otter werd aan het begin van deze eeuw uitgezet in het Fries/Overijssels plassengebied. Vanuit dit uitzetgebied bevolkt de otter in toenemende mate omliggende aangrenzende gebieden. Maar ook verder weg vestigen zich op kleine schaal uitgezette otters of nakomelingen van uitgezette otters. De meest opvallende recente vestigingen zijn in Nieuwkoopse Plassen (twee dieren), de Gelderse Poort en bij de Blauwe Kamer.

Toename in verspreiding otter

Net als de bever neemt de otter toe in verspreiding (figuur 5) en daarmee hoogstwaarschijnlijk ook in aantal. Hoewel bij de bever de kennis over het aantal bezette kilometerhokken compleet of nagenoeg compleet is, zal dat bij de otter geheel anders zijn. Zijn verborgen levenswijze zal ervoor zorgen dat het aantal kilometerhokken met otters onderschat wordt. Het aantal bezette kilometerhokken lijkt in 2014 in vergelijking met het voorgaande jaar afgenomen, maar dat komt waarschijnlijk omdat 2014 nog niet voorbij is.

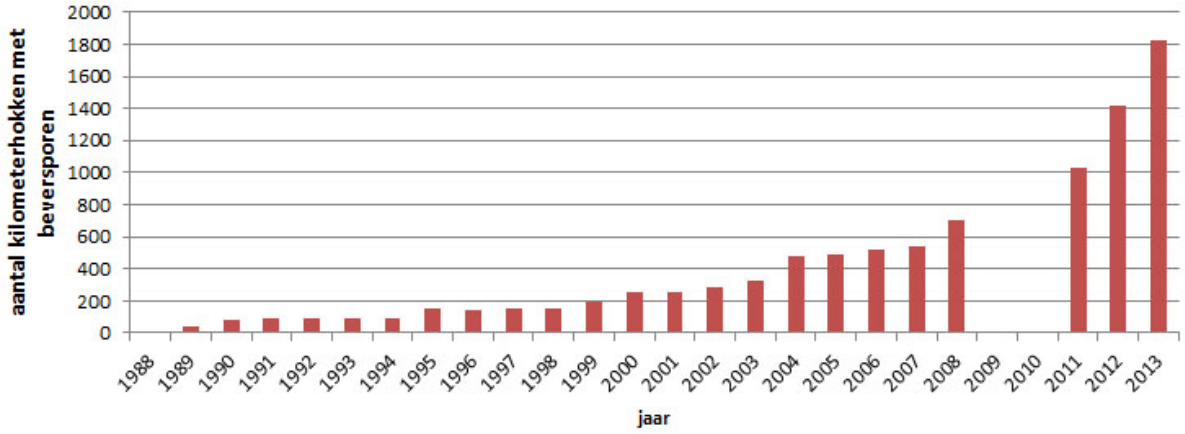

Figuur 2: Ontwikkeling in het aantal kilometerhokken in Nederland met beversporen in de periode 1988-2013. De jaren 2009 en 2010 ontbreken omdat er deze jaren een verminderde opgave was van hokken met beversporen.

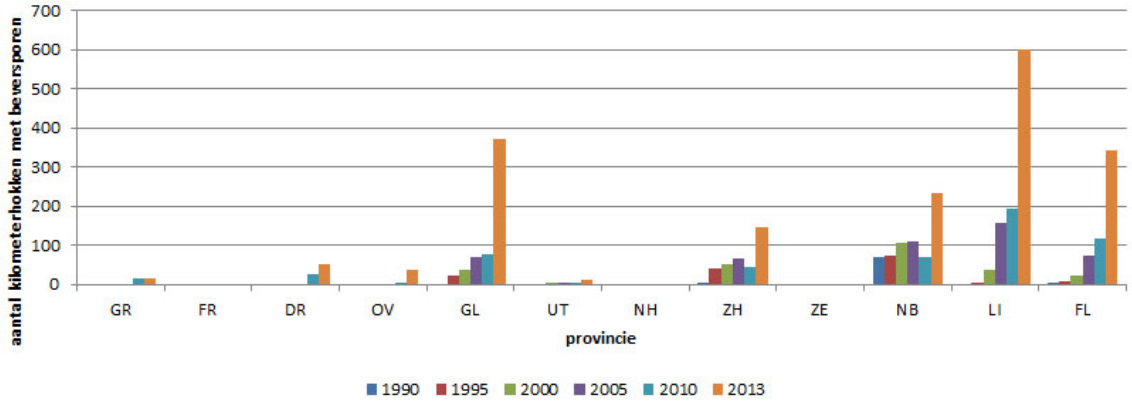

Figuur 3: Ontwikkeling in het aantal kilometerhokken met beversporen per provincie in de periode 1990-2013.

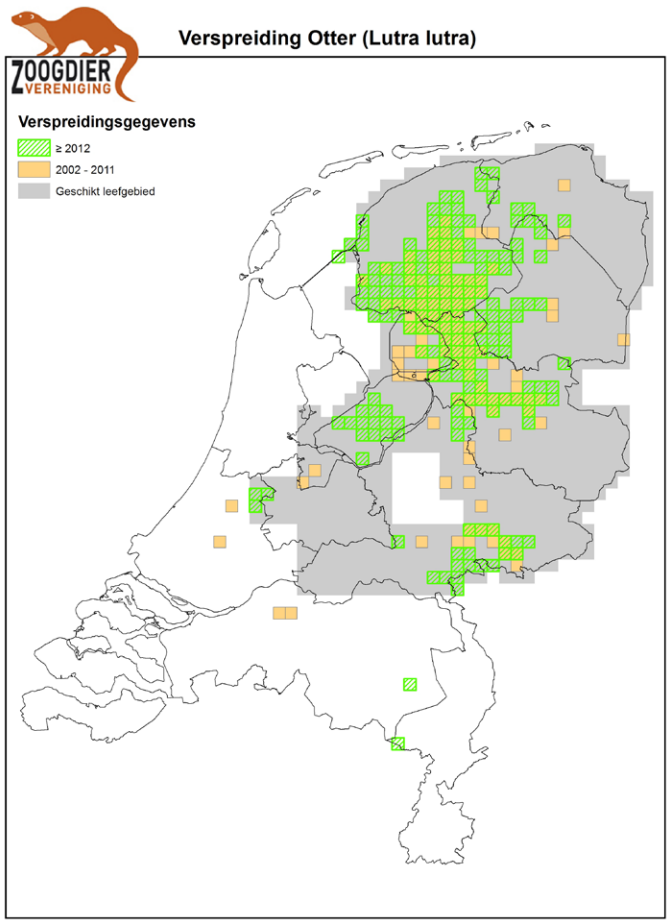

Figuur 4: Verspreiding otter 2002-begin 2014 op 5*5 km-hok niveau.

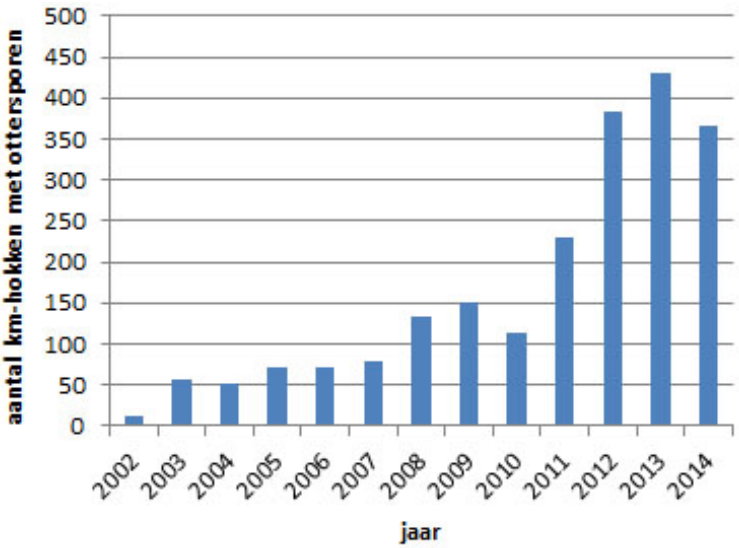

Figuur 5: Ontwikkeling in het aantal kilometerhokken in Nederland met ottersporen in de periode 2002-begin 2014.

Meetnet Bever en Otter

Binnen het meetnet kunnen we nog hulp gebruiken bij het inventariseren van gebieden op de aanwezigheid van otters. Mocht je zin en in de winter tijd hebben om deel te nemen om dit magnifieke dier in kaart te brengen, meld je dan aan via onze website.

Zonder de hulp van de vrijwilligers van CaLutra en de medewerkers van de waterschappen is dit meetnet niet mogelijk. Het Bureau van de Zoogdiervereniging wil hen allen van harte danken voor hun inzet en hopen dat zij daarmee nog vele jaren met veel plezier door zullen gaan.

Vilmar Dijkstra,
Landelijk coördinator Meetnet Bever en Otter